

Gonda Zsuzsa

20 éves a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport. Beszámoló a jubileumi rendezvénysorozatról

Bevezetés

2022-ben ünnepli a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport fennállásának 20. évfordulóját. A kutatócsoport 2002-ben alakult meg az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a Magyar Nyelvtudományi Társaság keretében. A kutatócsoport tagjai a tanító- és tanárképző intézmények és a gyakorlóiskolák pedagógusképzéssel foglalkozó szakemberei, valamint meghívott kutatók, oktatók és pedagógusok (1). A kutatócsoport elméleti kutatásaival és gyakorlati munkáival az anyanyelvi nevelés fejlesztését kívánja szolgálni (Antalné 2008).

A kutatócsoport vállalt feladata: a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyar tanári Tagozatának szakmai védnöksége. Tagjai rendszeresen közreműködnek az *Anyanyelv-pedagógia* folyóiratban szerzőként és szerkesztőként egyaránt, 2009 óta két évente a Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencia szakmai programjának megszervezésében. Korábban a kutatócsoport részt vett a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyar tanári Tagozata által meghirdetett őszi szakmai napok és a pedagógusoknak meghirdetett ötletpályázatok szakmai gondozásában, az országos anyanyelvtanítási versenyek lebonyolításában. Továbbá a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport tagjai közül többen vállaltak és vállalnak szerepet a Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny anyagának összeállításában, lektorálásában és javításában, a verseny megszervezésében, valamint az Eötvös József országos középiskolai szónokverseny zsűrijében. A kutatócsoport számos kutatási projektet is megvalósított az elmúlt években. Főbb kutatási projektek voltak a következők: 2005. évi OKTK kutatási pályázat: Az anyanyelv-pedagógia jövője; 2007. évi tkOKA II. KUTATÁSI pályázat: A tanári szövegértés-fejlesztő és IKT-kompetencia vizsgálata (Antalné 2008).

A kutatócsoport megalakulása óta az anyanyelvi nevelés különféle területeivel foglalkozott: az anyanyelvi nevelés módszereivel és munkaformáival, a szövegértés fejlesztésének elméletével és gyakorlatával, a funkcionális szemléletű grammatikatanítás és a fogalmazástanítás kérdéseivel, digitális magyar nyelvi tananyagok kidolgozásával (Antalné 2008). A kutatócsoport az elmúlt 20 év anyanyelv-pedagógiával kapcsolatos hazai és határon túli szakmai eredményeit, az anyanyelvi nevelés aktuális kérdéseit és jövőbeli kutatási irányait egy jubileumi rendezvénysorozat keretében foglalta össze. A rendezvénysorozat két online szakmai fórumot és egy online workshopot tartalmazott, amelyek célja a kutatócsoport elméleti kutatásaival és gyakorlati munkáival az anyanyelvi nevelés fejlesztésének ösztönzése volt. A szakmai fórumok és a workshop nemcsak a tanárképzésben részt vevő oktatók,

hanem az oktatáskutatók, az általános és középiskolai tanárok, valamint az anyanyelvi nevelés iránt érdeklődők számára is igényes, közérthető szakmai programokat kínált.

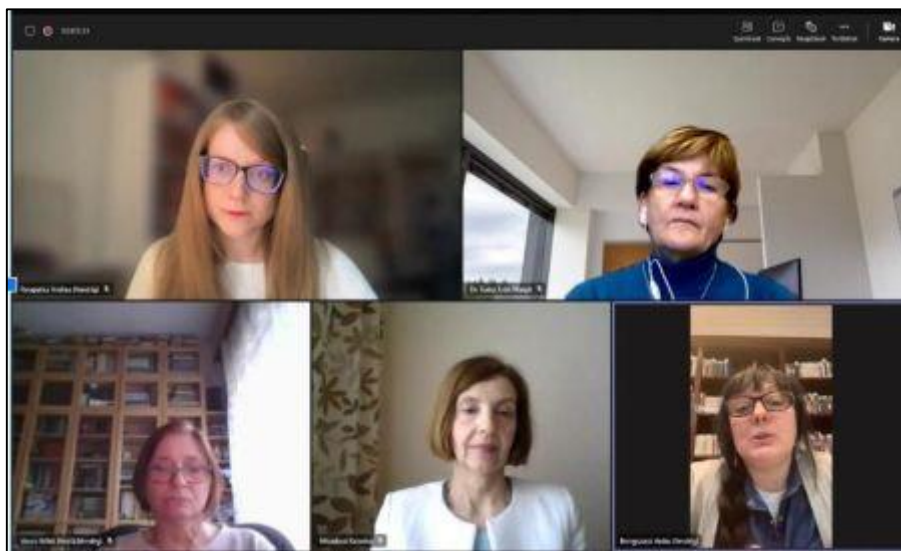
Kárpát-medencei anyanyelv-pedagógiai szakmai fórum

2022. március 30-án vette kezdetét a jubileumi rendezvénysorozat egy Kárpát-medencei online szakmai fórummal (2). A szakmai fórum két részből állt: az első részben a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport tagjai tartottak előadásokat, a második részben egy kerekasztal-beszélgetésre hívtuk az anyanyelvi nevelés határon túli és hazai szakembereit. A szakmai fórum egyik célja a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport által az elmúlt 20 évben végzett anyanyelv-pedagógiai kutatások eredményeinek összefoglalása és újragondolása volt. A szakmai fórum további céljaként azt fogalmazta meg, hogy bemutassa a határon túli anyanyelvi nevelés elmúlt 20 évét jellemző sikereket és kihívásokat, párbeszéd alakuljon ki a különböző határon túli területek anyanyelvi neveléssel foglalkozó szakemberei között, valamint feltérképezze a határon túli és a hazai anyanyelvi fejlesztés közös pontjait.

A jubileumi rendezvénysorozatot Juhász Dezső, a Magyar Nyelvtudományi Társaság főtárgya nyitotta meg, aki már a kutatócsoport megalakulása óta figyelemmel kísérte a szakmai munkát. Az első részben három előadást hallgathattak meg a jelenlévők, amelyek jól tükrözték a kutatócsoport szakmai profilját. Bartha Blanka (ELTE) és Gonda Zsuzsa (ELTE) egy három állomásból álló kutatást mutatott be, amely a magyartanárok grammatikatanításról alkotott képét és grammatikatanításhoz fűződő viszonyát vizsgálta. Az első állomás 2006-os, a második 2016-os, a harmadik pedig 2021-es adatokat tartalmazott. Az eredmények azt mutatták, hogy bár a gyakorló pedagógusok többsége kedveli a klasszikus leíró nyelvtant, és módszertanilag is sokat új elemet beemelt a tanulási-tanítási folyamatba, a magyar szakos tanárjelöltek még mindig bizonytalanok a grammatikatanítás elméletével és gyakorlatával kapcsolatban, amely kihat az osztálytermi tanulási-tanítási folyamat sikerességére. N. Császi Ildikó (KRE) az elmúlt 20 évben zajlott szövegértéssel kapcsolatos kutatási eredményeit foglalta össze a tanulói teljesítményre koncentrálnival. Részletesen beszámolt a PISA és az Országos kompetenciamérés szövegértéssel kapcsolatos mutatóiról és az eredmények összefüggéseiről. Fő következtetésként azt fogalmazta meg, hogy továbbra is nagy hangsúlyt kell fektetni a szövegértés fejlesztésére, hiszen évről évre nagyobb a leszakadók aránya, valamint a leszakadók és a kimagaslóan teljesítők közötti teljesítménykülönbség. Antalné Szabó Ágnes (ELTE) a tanórátkutatás és az osztálytermi diskurzus elemzésével kapcsolatos vizsgálatokat foglalta össze az elmúlt 20 évre visszatekintve. Kiemelte, hogy a kutatócsoport egy több mint 400 órából álló óramegfigyelési jegyzőkönyveket tartalmazó adatbázissal rendelkezik, amelyeket a 2008-as év során rögzítettek. Az óramegfigyelési jegyzőkönyvek elsősorban didaktikai és módszertani szempontú információt tartalmaznak az anyanyelvi óráról, amelyek ezekből a szempontokból valószínűleg sokat változtak az elmúlt időszakban, ezért érdemes lenne a kutatást megismételni. Továbbá megjegyezte, hogy az óramegfigyelési jegyzőkönyvek jól kiegészítik a videós óraelemzések eredményeit.

Anyanyelv-pedagógia XV. évfolyam, 2022/2.

A szakmai fórum kerekasztal-beszélgetésén a határon túli anyanyelvi nevelés szakemberei oszthatták meg tapasztalataikat a résztvevőkkel. A beszélgetés moderátorai Raátz Judit (ELTE) és Parapatics Andrea (PE) voltak, akik a határon túli anyanyelvi nevelés szemléletmódjáról, elméleti háttéréről; a tankönyvek helyzetéről, a járványhelyzet időszakának oktatási kihívásairól, valamint a magyartanárképzés állapotáról kérdezték a meghívott vendégeket. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolát Beregszászi Anikó, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemet Vančo Ildikó, a pozsonyi Comenius Egyetemet Misad Katalin képviselte.

1. kép

Az online kerekasztal-beszélgetés résztvevői

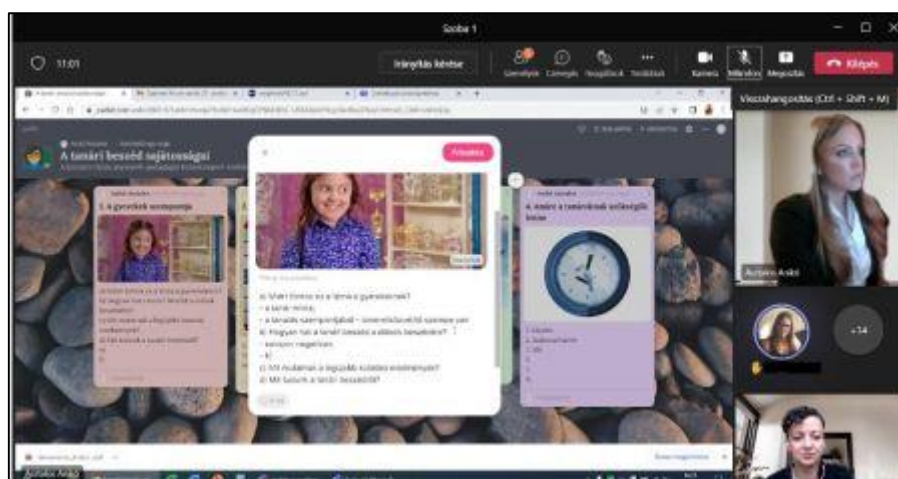
20 aktuális téma az anyanyelv-pedagógiában

A jubileumi rendezvénysorozat második alkalmán egy szakmai műhelyfoglalkozáson vehettek részt az anyanyelv-pedagógia iránt érdeklődők (3). A workshop célja az anyanyelvi nevelés aktuális kérdéseinek a megvitatása, a legújabb kutatási eredmények népszerűsítése, a gyakorlati tapasztalatok megosztása volt. A workshopon az érdeklődők egy világkávéház keretei között oszthatták meg véleményüket és jó gyakorlataikat az anyanyelvi nevelésről. A világkávéházban négy párhuzamos online csatornán, négy nagyobb témakör mentén zajlottak a moderátorok által irányított beszélgetések, a résztvevők pedig forgószínpad-szerűen vándoroltak a moderátorok között.

A moderátorok öt főbb kérdés mentén beszélgettek a jelen levő egyetemi hallgatókkal, gyakorlótanárokkal, egyetemi oktatókkal:

- Miért tartják fontosnak az adott területet a jelenlévők? Az adott fejlesztési területen belül milyen készségek, képességek fejlesztését helyezik a középpontba?
- Milyen szemléletmóddal, milyen kutatási eredményekre alapozva közelítik meg a témát?
- Milyen jó gyakorlatokat osztanak meg szívesen az adott témával kapcsolatban?
- Milyen kihívásokkal szembesültek az iskolában az adott terület tanítása, fejlesztése kapcsán?
- Milyen oktatási eszközökre, segédanyagokra lenne szükségük, hogy az adott területet még hatékonyabban tudják fejleszteni?

A beszélgetéseket a négy témának megfelelően négy moderátor vezette: a beszédfejlesztés lehetőségeiről Tomori Tímea (NYE), a tanulástámogató anyanyelvi nevelésről Takács Judit (EKKE), a digitális eszközök alkalmazásáról Zs. Sejtes Györgyi (SZTE), a tanári beszéd sajátosságairól pedig Vigassyné Asztalos Anikó (MCC) kérdezte a résztvevőket. A workshop zárásaként a moderátorok témánként 5, vagyis összesen 20 fontos gondolatban foglalták össze a workshop eredményeit. Minden moderátor kiemelte, hogy a jelenlévők rendszeresen tájékozódnak az anyanyelv-pedagógiai legfrissebb kutatási eredményeiről és innovatív gyakorlati megoldásokról az *Anyanyelv-pedagógia* folyóiratból, valamint hogy további, leginkább online elérhető segédanyagokra lenne szükségük minden kompetenciaterület fejlesztéséhez.

2. kép

A tanári beszéd sajátosságai csoport munkája

Anyanyelvi nevelés 20 év múlva

A rendezvénysorozatot egy jövőbe tekintő szakmai fórum zárta, amelynek célja a szakmai párbeszéd elősegítése Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport tagjai, az általános és a középiskolai tanárok, a tanárjelölt hallgatók és az anyanyelvi nevelés iránt érdeklődők között, továbbá az elmélet és a gyakorlat összehangolása, új kutatási irányok kijelölése volt. A szakmai fórumon a kutatócsoport tagjai mutatták be a lehetséges kutatási témákat, módszereket és eszközöket. A szakmai előadásokat egy megbeszélés követte, ahol a résztvevőknek is lehetőségük volt kérdések és hozzászólások megfogalmazására.

A szakmai fórum első előadója, Beregszászi Anikó (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) a kárpátaljai anyanyelvi nevelés jelenlegi és jövőbeni kutatási terveit, irányait mutatta be. A számos irányba induló vizsgálatok közös pontja a hozzáadó nyelv szemlélet elméleti háttere, melynek lényege, hogy a nyelvjárási beszélők saját anyanyelvüket az iskolában és más nyelvhasználati szinten is teljes értékűen használhassák az államnyelv mellett. G. Gődény Andrea az anyanyelvi nevelés jövőjét gyakorlatközpontúan közelítette meg, és egy régi-új módszer és eszköz, a papírszínház módszertani lehetőségeit mutatta be. A papírszínház kiváló eszköze nemcsak a kisiskolások beszéde, narrációs képességeik fejlesztésének, hanem statikus képeivel hozzájárul a képzelet, a kreativitás és a szövegértés fejlesztéséhez is.

Nagy Balázs (NYE) a szövegalkotás módszertanának innovatív lehetőségeit mutatta be előadásában. Felhívta a figyelmet a különböző anyanyelvi és egyéb kompetenciák fejlesztésére, a stratégiai gondolkodás fontosságára, a tevékenységközpontú szemléletmód alkalmazására. Életszerű és modern gyakorlatai között láthattunk példát a robotika, a legó, a digitális történetmesélés, a szenzoros fejlesztést célzó tananyagcsomag és a szövegalkotás kapcsolatára. Szintén az anyanyelv-pedagógia egy fontos jövőbeli kutatási irányát mutatta be Schirm Anita (SZTE), aki az osztálytermi kommunikáció és a tudománykommunikáció közötti összefüggéseket hangsúlyozta. Kiemelte, hogy a tanári beszéd még mindig az ismeretek elsődleges forrása az osztályteremben, amelynek legfőbb ismérvei közé tartozik az életszerűség és a hitelesség. Külön kitért a diskurzusjelölők szerepére a tanári beszédben, amelyek számos különböző okkal jelenhetnek meg a nyelvhasználatunkban, és nagyban támogatják a beszéd folytonosságának az érzetét.

3. kép

Innovatív módszertani ötlet Nagy Balázs előadásából

Összegzés

A megújult Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport jubileumi rendezvénysorozatának számos szakmai előadása és a műhelybeszélgetések összegzése az *Anyanyelv-pedagógia* folyóirat különböző rovataiban jelenik meg. A szakmai fórumok és a workshop aktív résztvevői bizonyították, hogy a kutatás mellett nagy szükség van a szakmai párbeszédre, a tapasztalatok megosztására. Ezért a kutatócsoport tagjai továbbra is arra fognak törekedni, hogy akár fórumok, akár konferenciák keretében megadják a lehetőséget a kutatók, az oktatók, a gyakorló tanárok és az egyetemi hallgatók közötti szakmai kapcsolat erősítésére.

Irodalom

Antalné Szabó Ágnes 2008. A Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport hat éve a pedagógusképzés és az anyanyelvi nevelés szolgálatában. *Anyanyelv-pedagógia* 2. <https://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=70> (2022. május 31.)

Anyanyelv-pedagógia XV. évfolyam, 2022/2.

- (1) A Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozatának a honlapja. A Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport. <https://magyartanar.s3.mediacenter.hu/sample-page/> (2022. május 31.)
- (2) A *Kárpát-medencei anyanyelv-pedagógiai szakmai fórum* programja. <https://magyartanar.s3.mediacenter.hu/meghivo-szakmai-forumra/> (2022. május 31.)
- (3) A *20 aktuális téma az anyanyelv-pedagógiában* workshop programja. <https://magyartanar.s3.mediacenter.hu/meghivo-szakmai-workshopra/> (2022. május 31.)
- (4) Az *Anyanyelvi nevelés 20 év múlva* szakmai fórum programja. <https://magyartanar.s3.mediacenter.hu/meghivo-szakmai-forumra-2/> (2022. május 31.)

Gonda, Zsuzsa: 20 years of the Gyula Szemere research group on mother tongue pedagogy. A report on the jubilee event

Az írás szerzőjéről

Gonda Zsuzsa

egyetemi adjunktus
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar, Budapest
gonda.zsuzsa[kukac]btk.elte.hu